

Notulen

HASKONING NEDERLAND B.V.
RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

Aanwezig : Richard Jorisse, Rien van Zetten, Norbert Dankers,
 Floor Heinis, Tiedo Vellinga, Bas Hoogeboom, Johan
 Craeymeersch, Mardik Leopold, Yvonne van
 Kruchten, Collette Coumans.

Afwezig :
 Datum : 31 augustus 2007
 Kopie :
 Onze referentie : 9s6137/C/902421/Gron

Betreft : Verslag Expertmeeting Eidereenden

Aanwezig:

Richard Jorissen	PMR, voorzitter van de meeting
Rien van Zetten	RWS, bevoegd gezag
Norbert Dankers	Imares (ervaring met MER's)
Floor Heinis	Mariene ecoloog, schrijver ecologisch rapport
Tiedo Vellinga	Havenbedrijf Rotterdam, projectleider
Bas Hoogeboom	PMR, beheerplan Natura 2000 voordelta
Johan Craeymeersch	Imares, kennis van bodemfauna
Mardik Leopold	Imares, kennis van zeevogels
Collette Coumans	Royal Haskoning, notulist
Yvonne van Kruchten	TU-Delft, stagiaire bij Havenbedrijf Rotterdam,

Welkom door Richard Jorissen

Toelichting van de achtergrond van het project (Tiedo Vellinga)

De natuureffecten van het project zijn geheel in kaart gebracht. Tevens zijn de benodigde compensatieplannen opgesteld. De commissie m.e.r. onderschrijft de inhoud en de resultaten, maar geeft aan over meer informatie te willen beschikken wat betreft het herstelvermogen van de eidereend na de verstoring. Om de effecten op de populatie eidereenden goed op een rij te zetten is deze expert meeting georganiseerd. De aandacht bij deze bijeenkomst zal voornamelijk uitgaan naar het herstelvermogen van de eidereenden.

Presentatie Floor Heinis:

Globale uiteenzetting van de effecten:

- Bij zandwinning komt zwevende stof vrij
- Zwevende stof wordt verspreid
- Komt deels in de Voordelta terecht

De grootste piek in de toename van de slibconcentraties ligt eind 2de jaar begin 3de jaar. Door de verhoogde slibconcentratie kunnen de volgende mogelijke effecten ontstaan op schelpdieren:

- Tijdstip voorjaarsbloei (verschuiving van max. 14 dagen) -> 'mismatch' tussen hoge algen concentraties en aanwezigheid schelpdierlarven in de waterkolom: maximaal effect op biomassa schelpdieren van 8%.

- Effecten op voedsel kwaliteit (verhouding eetbaar en oneetbaar materiaal), maximaal effect op schelpdierbiomassa van 2,5%;
- Beide effecten kunnen leiden tot een lagere biomassa van schelpdieren;
- Het totale maximale effect in 2011 is 9%, het minimale effect is 0%.

De worst case uitgangspunten hierbij zijn:

- Vertraging van de voorjaarbloeï
- Mismatch tussen voedselvraag en voedsel aanbod voor schelpdierlarven
- Er is een relatie tussen voedselkwaliteit en biomassa van schelpdieren
- Met andere factoren die schelpdieren beïnvloeden is geen rekening gehouden
- Groeiachterstand wordt niet ingehaald
- Biomassa van de scheldieren is bepalend voor aantal eidereenden in de Voordelta.

Hoofdvraag:

Kan met voldoende zekerheid worden gesteld dat volledig herstel van de populatie eidereenden optreedt?

Deelvragen:

1. De zandwinning is tijdelijk, maar heeft de soort voldoende herstelvermogen en is het effect daardoor ook tijdelijk?
2. Is deze tijdelijkheid bepalend voor de significantie, c.q. zou het effect significant zijn als het permanent is?
3. Is, rekening houdend met de beschikbare historische cijfers, de feitelijke voedselvoorraad in de Voordelta van invloed op de feitelijk aanwezige populatie, of het draagvlak daarvoor?
4. Kunnen – gegeven de antwoorden op de vorige vragen - de als gevolg van de zandwinning optredende effecten op de eidereend significant zijn?
5. Maakt het daarbij uit of wordt uitgegaan van de ontwerp instandhoudingdoelstelling (draagkracht voor 2.500 eidereenden), of van de in de PKB gehanteerde systematiek (het procentuele effect op de populatie)?

Er wordt een vergelijking gemaakt tussen de totale populatie eidereenden en de populatie in de Voordelta. Hieruit blijkt dat slechts een klein deel van de Nederlandse populatie eidereenden zich in de Voordelta ophoudt. Het overgrote deel leeft in de Waddenzee.

Ook wordt getoond dat de biomassa schelpdieren in de Voordelta een zeer grote (natuurlijke) variatie vertoont waarbij 'rijke' jaren worden afgewisseld met jaren waarin schelpdieren vrijwel afwezig zijn. Daarnaast was in het verleden *Spisula* dominant (eind jaren '90), terwijl dat de laatste jaren *Ensis* is. Tot slot wordt een beeld geschetst van de jaarlijkse variatie in aantal waargenomen eenden in de Voordelta in de periode 1999-2004.

Aanvullende vragen/opmerkingen:

J. Craeymeersch: Eten alle eidereenden ook in het Natura 2000 gebied?

Antwoord: ja

M. Leopold: in de Voordelta komen twee groepen eidereenden voor (ongeveer 50-50 verdeeld):

- Kokkel-etende eidereenden (bevinden zich vooral rond de Hinderplaat)
- *Ensis*-etende eidereenden (elders in de Voordelta)

Het is dan ook van belang dat wanneer wordt gesproken over een verminderd voedselaanbod, dit wordt opgesplitst in kokkels en *ensis*. *Ensis* is in het gebied in overvloed aanwezig (meer dan

de eidereenden op kunnen). Ensis is moeilijker te eten door eidereenden dan kokkels (ze eten dan ook voornamelijk jonge Ensis)¹.

Voor de kokkel-etende eidereenden geldt dat het voedselaanbod sterk varieert (van vrijwel niets tot meer dan genoeg). Het is niet bekend wat het effect hiervan is op de eidereenden. Eigenlijk zijn er twee mogelijkheden: ze trekken weg of ze gaan Ensis eten. Er zijn nog nooit dode eidereenden gevonden; ze zijn dus blijkbaar flexibel. Tevens wordt de opmerking gemaakt dat als er kokkels in de Voordelta liggen, deze van hoge kwaliteit zijn. Het fenomeen van al etend verhongeren bij een enigszins achterblijvende groei van de kokkels zal daarom in dit geval niet optreden.

N. Dankers: Het is van belang de instandhoudingsdoelen voor ogen te houden. Dit doel is: behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.500 vogels. Het moet duidelijk zijn dat het gaat om het behoud van de omvang en de kwaliteit van het leefgebied.

De vraag is daarom: zijn er effecten op de kwaliteit van het leefgebied en werkt dit door op de populatie eidereenden?

Effecten op de omvang van het leefgebied voor eidereenden zijn er niet (op de locatie waar de Maasvlakte 2 is geprojecteerd worden zeer zelden eidereenden gezien).

Voor eidereenden wordt de kwaliteit van het leefgebied vooral bepaald door de aanwezigheid van voldoende voedsel (schelpdieren) van goede kwaliteit. In relatie tot de eventuele effecten van zandwinning op de kwaliteit van het leefgebied, ligt de focus dus op het herstelvermogen van de schelpdieren, gesteld dat een effect van de zandwinning is te verwachten.

Opgemerkt wordt dat de Voordelta voor eidereenden van marginale betekenis is, omdat:

- De eidereend een noordelijke soort is en de Voordelta aan de zuidelijke grens van het verspreidingsgebied ligt;
- Zolang Ensis de dominante schelpdiersoort is, is het gebied minder geschikt voor eidereenden, die liever mosselen en *Spisula* eten (ook kokkels zijn vanwege de relatief moeilijk te kraken schelp eigenlijk minder geschikt).

Er wordt nog even gediscussieerd of de aanname terecht is dat er geen effecten van de zandwinning op de paaibiomassa en broedval van schelpdieren zijn te verwachten. Geconcludeerd wordt dat deze aanname terecht is. Voor Ensis zal het paaien en de broedval niet worden beïnvloed omdat er voldoende Ensis ligt. Dit geldt ook voor kokkels: ook al zou de bronpopulatie rond de Hinderplaat worden beïnvloed (wat niet waarschijnlijk is), dan nog zijn er andere potentiële bronpopulaties in de Westerschelde en de Oosterschelde die zeker niet door de zandwinning worden beïnvloed. Uit het verleden blijkt dat het herstelvermogen van kokkels in de Voordelta enorm is: ook na het decimeren van de kokkelpopulatie in de Haringvlietmond als gevolg van een hoge zoetwaterafvoer blijkt volledig herstel op te treden.

Het feit dat schelpdiervoorkomens in de Voordelta zeer sterk fluctueren betekent ook dat eidereenden hieraan zijn aangepast. Als er relatief weinig voedsel is, wat in het verleden regelmatig is voorgekomen, dan nog worden eidereenden gezien. Blijkbaar is er niet gauw te weinig.

Een mogelijke verklaring voor de dalende trend in de Voordelta is de goede situatie in de Waddenzee.

¹ Dit betekent overigens ook dat het voorspelde effect de helft kleiner is.

M. Leopold verwacht geen verhuizing van de Waddenzee naar de Voordelta, bij voedseltekort in de Waddenzee.

De opmerking van N. Dankers hierop is dat de relatief grote populatie in de Waddenzee wel kan bijdragen aan het herstel.

Conclusies discussie

Effecten op instandhoudingsdoelen:

- Lokaal uitblijven van broedval is onwaarschijnlijk
- Lichte afname van biomassa schelpdieren, dit heeft een marginaal effect
- Via kokkels kan een effect optreden. Alleen wanneer de kokkels geheel worden uitgeroeid is sprake van een effect. Het herstelvermogen van deze kokkels is zeer groot. Dit blijkt uit het verleden. In 1995 gingen bijna alle kokkels dood, waarna goed herstel is opgetreden. Zelfs als er lokaal effecten optreden op de broedval is er sprake van goed herstel.
- Mochten er effecten op schelpdieren optreden, dan blijkt uit het verleden dat eidereenden het aankunnen.

Beantwoorden van de deelvragen:

Maakt het uit of wordt uitgegaan van de ontwerp instandhoudingsdoelstelling (draagkracht voor 2.500 eidereenden), of van de in de PKB gehanteerde systematiek (het procentuele effect op de populatie)?

Ja. Er zijn geen effecten op de draagkracht van het systeem. Het effect van de zandwinning is lokaal en tijdelijk en beïnvloedt de draagkracht van het systeem slechts in zeer geringe mate, vooral als je het in het licht van de grote natuurlijke fluctuaties beschouwt. Als er al een effect optreedt, dan betreft dit een effect op de helft van de eidereenden in de Voordelta (de kokkel-etende eidereenden). Het effect is tijdelijk (1-2 jaar), want het herstelvermogen (van kokkels) is enorm en eidereenden weten ze dan weer te vinden. Eidereenden zijn gewend aan grote fluctuaties in de kokkelbestanden. Verder wordt opgemerkt dat er, gezien het geringe aantal eidereenden (2.500) al gauw voldoende voedsel is. .

Is, rekening houdend met de beschikbare historische cijfers, de feitelijke voedselvoorraad in de voordelta van invloed op de feitelijke aanwezige populatie, of de draagkracht daarvoor?

Vanuit de historie geredeneerd vormt op de schaal van de hele Voordelta voedsel voor eidereenden vrijwel nooit een beperkende factor. Er worden altijd wel eidereenden gezien, ook in jaren dat de beschikbaarheid van voedsel minimaal lijkt, omdat er vrijwel geen schelpdieren zijn.

De zandwinning is tijdelijk, maar heeft de soort voldoende herstelvermogen en is het effect daardoor ook tijdelijk?

Het herstel van de schelpdierbanken is geen probleem. Zodra deze schelpdierbanken terugkomen komen de vogels ook terug. Er zijn genoeg aanvulmogelijkheden aanwezig vanuit de Waddenzee. Het effect is plaatselijk en tijdelijk. Tevens zijn de instandhoudingsdoelen gericht op het behoud van de omvang en de kwaliteit van het leefgebied en hierop heeft de zandwinning geen invloed.

Is deze tijdelijkheid bepalend voor de significantie, c.q. zou het effect significant zijn als het permanent is?

Vraag is niet relevant (meer). De deskundigen zijn het erover eens dat de effecten zeker tijdelijk zijn vanwege het enorme herstelvermogen van de schelpdieren én de zekere terugkeer van

eidereenden (als een eventueel effect op schelpdieren al doorwerkt naar eidereenden, wat nog maar de vraag is). Het tijdelijke effect, waarvan men zich afvraagt of het überhaupt wel optreedt, is beslist niet significant. De aantallen in de instandhoudingsdoelen betreffen een gemiddelde. De populatie mag daarom tijdelijk dalen.

Kunnen –gegevens de antwoorden op de vorige vragen- de als gevolg van de zandwinning optredende effecten op de eidereenden significant zijn?

Nee, er zijn geen effecten op de draagkracht van het systeem.

Enkele opmerkingen:

De afname van het effect door winning van zand met slechts 1,5%, in plaats van 2,5%, zoals in het MER gehanteerd, heeft geen invloed op de beoordeling van het tijdelijk effect op de eidereenden, omdat zelfs bij een volledig verdwijnen van de lokale kokkelpopulatie er voldoende alternatieven zijn en het herstelvermogen groot is.

Is er de mogelijkheid dat er andere experts zijn die hier substantieel anders over denken? Nee